

Сэдэв

Улс төр ба төрийн
тухай ойлголт

Хичээлийн зорилго

Улс төр болоод төр нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн холбогддогийг олон талаас нь судлан тайлбарлах

Хүлээгдэж буй үр дүн

- Улс төр ба төр нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн холбогдож хэрхэн ойлгогдохыг олон өнцгөөс тайлбарлах
- Улс төр ба төрийн үндсэн үзэл баримлалуудыг тайлбарлах
- Улс төрийн тодорхой үйл явцад задлан, нэгтгэн дүгнэлт хийнэ.

Óëñ òºð ãýæ þó âý.

- Ýðòíèé ãðåêèéí õyeeýäýä policu õýìýýõ ¿ã <òºðèéã óäèðääõ ópëaã>, òºðèéí çîðèëãûã ò¿¿íèé íóðàã ,äýâñäýðèéí õ¿ðýýíä õèëèéí ÷àíàäääõýðýäæ¿¿ëýõ òïäïðõïé àðääà ãýñýí óðäûã àãóóëæ áàéíà. Íèéãìèéí íýã á¿ëýã íºãºº õýñýäðýý õàðèëõàõääà õ¿÷ õýðýäëýõ ýðõ äýýð òóëäóóðëàñàí çàñàãëàëüí îíöäîé òºðºë ãàð÷ èðýõ ¿åýñ óëñ òºð ¿¿ññýí àæýý. — ¿íèéã òºðèéí çàñàãëàë ãýæ áîëíî.

- Óëñ òºð ãýäãèéã ýðäyìòýä ,ñóäëàà÷èä õýðõýí
îéëãîæ áàéâ?
- Óëñ òºð áïë çîðèëò òïäîðõîéëîõ,ò¿¿íèéã
õýðýãæ¿¿ëýõ òàëààð øèéäâýð ãàðääõ,àðää
õýìæýý àâ÷ áàéäàã óëñ òºðèéí îðîëöïï
- Óëñ òºðèéã õ¿¿ñ áïëíí óëñ òºðèéí
áàéãóóëëàãóóä çàñãèéí ýðõèéí òºëºº òýìöýë áïëæ
áàéäàã òïäîðõîé õ¿ðýý ãýæ õýëæ áïëäîã
- Àðàé ºðãºí óòãààð íü àâ÷ ¿çâýë óëñ òºð íü
õ¿¿ñèéã óäèðääõ óðëàã þì.
- Ôðàíöèéí óëñ òºð ñóäëàà÷ Ô.Íðî

- Óëñ òºð ãýäýã áîë ýðõ ìýäýëä õ¿ðýõ, ýðõ ìýäëèéã
òîãòîæ áàðüæ áàéõ áà àøèã õîíæî îëîõûí òóëä ýðõ
ìýäëèéã àøèäëàõ àëåàäëåãûí àðää õýðýãñëèéí öîãö þì.
Èòàëèéí ñýòãýã+ H.Ìàêèàâåëè
- Yëñ òºð íèéãýì äýõ ¿íýò ç¿éëñèéã ýðõ ìýäýëä
òóëãóóðëàí õóâààðèëàíàéðøóóëàõ ¿éë ýâäàë
Äýâèä Èñòîí
- Óëñ òºð áîë ýðõ ìýäýëä îðîëöîõ, ò¿¿ íèéã õóâààðèëàõàä
íºëººëººõèéí òºëºº ýðìýëçýí òýìöýõ ýâäàë áºãººä òºð óëñûí
äîòîðõè õ¿ì¿ñèéí îëîí ýíçûí á¿ëýãëýëèéã á¿ãäèéã
õàìààðñàí îíöëîãòîé.
Ãåðìàíû óëñ òºð ñóäëàà÷ Ìàêñ Âåáåð

- Äýýðõ òïäïðõîéëïeòóóäàä óëñ òºð ãýäýä áïë:
- Øèéäâýð ãàðääàõ çàñäèéí ýðõ ,ýðõ ìýäëëéí òºëºº,ò¿¿íä íºëººëºº á¿ëä¿¿äëéí òýïöýë
- Õóóëëéí õ¿ðýýí äýõ ¿íýò ç¿éë ,ýðõ ìýäëëéí õóâààðëëàëò ,ò¿¿íèé àøëäëàëò
- Õ¿ì¿¿ñèéí òºðòýé õïëáïïòíé ¿éë àæëëëàääää õäëðääàõ óðëàã ãýñýí íèéòëýä ñàíààíóóä ãàð÷ èðæ áàéíà.
- Ýäãýýðýýñ ¿çâýë óëñ òºðèéä òàéëåàðëàõ °ðãºí áïëíí ýâöóó õí,ð ýíçûí õàíäëàäää áàéäàà áºãººä
- Æðãºí óòãààðàà óëñ òºðèéä íèéäýí äýõ øèéäâýð ãàðääàõ ýðõ ìýäýë ,ò¿¿íä íºëººëºº,ïðïëöïõ,õýðýäæ¿¿ëýõ ¿éë ýâö õýïýýí íéëäïäíí áïë ýâöóó óòãààðàà óëñ òºðèéä àëåàí ,ñíú èíñòèòóòòàé áóþó òºð,çàñäèéí èíñòèòóò,ïðíí íóòãëéí çàñàã çàõèðääà çýðýäòýé õïëáïæ,òýäãýýðëéí õïïðíäúí õàðèëöààíú òàëåàð ãýæ ¿çäýä.

Ìííääüüí ìàðëàìåíò

- Óëñ ò°ð áà ò°ðèéí çàñàãëàë äýæ þó âý? ò¿¿íèé ÿëääà.
- Óëñ ò°ðèéí áîäëïäûã çîðèëäî, àãóóëäûí òàëààñ íü àâààä ïçâýë òýð íü ò°ðèéí çàñàãëàëûã ýçýìøèõ, õóâààëöàõ, ýñâýë ò¿¿íèéä õýçäààðëàõ, ýñýðä¿¿öýõ, ò¿¿íyýñ çóãòàõûí ò°ë°° òýìöýë þì. Óëñ ò°ðèéí çàñàãëàë áîë íèéäíèéí çîõèíí áàéäóóëëàãàòàé òîäîðõîé õ¿÷íyýñ õ¿í àìûí ýíç á¿ðèéí á¿ëäèéí õàðèëöàà áà ¿ÿë àæèëëàãààð °°ðò°° ó÷ðóóëàõ áýðõøýýë ýñýðä¿¿öëëéä äàâàí òóóëæ °°ðèéí çîðèä õ¿ñëèéä ýðõ ç¿é,, ñ ñóðòàõóóíû çýðýä íèéòëýä õýì õýìæýýäýýð õ¿ëýýí ç°âø°°ð¿¿ëýõ +àäâàð þì. Òýäýõëýýð óëñ ò°ðèéí çàñàãëàë íü ñàéí äóðûí ¿íäñýí äýýð þì óó ýñâýë àðäää¿éí ýððýíä õ¿ëýýí ç°âø°°ð°ãäñ°í óëñ ò°ð, ýðõ ç¿é,, ñ ñóðòàõóóíû õýì õýìæýýí¿¿äýýð çîõèöóóëàãääää çàñàãëàë þì.
- Óëñ ò°ðèéí çàñàãëàëûí ¿íäñýí õýëáýð íü ò°ðèéí çàñàãëàë þì. Ò°ðèéí çàñàãëàë á¿õýí óëñ ò°ðèéí çàñàãëàë þì. Óàðèí óëñ ò°ðèéí çàñàãëàëûí ç°âõ°í ò°ðèéí çàñàãëàë ò°äèéä°°ð íéëäîæ ¿ë áîëíí.

Ò°ð ãýæ þó âý?

- Ò°ð ,ñíû ñýòãýëãýý,ñóðäääèéóä íü ò¿¿õýí õ°ãæëëéíõ°°
ÿâöàä íëíí ¿å øàòûã äàìæeí õ°ãæèæ èðñýí á°ã°°ä ò°ð
ãýæ þó âý? ãýäýã àñóóëòûã ýðò ¿åýñ ýä¿ãýý õ¿ðòýë
ò°ðèéí ¿¿ñëèéí òóðàé íííë ñóðäääèéóäûí íýãýí àäèë
ñóäëàà÷èä òóí íëíí ýíçààð íéëãîæ,òïäîðõîéëæ èðñýí
õýäèé + åð°íõèéä°° ò°ðä õàíäàð ñîöèîëîäéí áîäîë õóóëü
ç¿éí õî,ðääàðü õàíäëàãà áàéíà
- Ñîöèîëîäéí õàíäëàãàð ò°ð íü òïäîðõîé íóòàã
äýâñãýðèéí õ¿ðýýíä õ¿í àìûã ýðõç¿éí ¿íäñýí äýýð
óäèðääàã óëñ ò°ðèéí íèéòëýã ýðõ íýäëèéí çîõèíí
áàéãóóëàëò , èíñòèòóòèéä õýëäýã áîë õóóëü ç¿éí
õàíäëàãàð ò°ð íü õóóëèàð õýëáýðøñýí óëñ ò°ðèéí
íèéòëýã ýðõ íýäëèéä òïäîðõîé íóòàã äýâñãýð ,õ¿í àìûí
õ¿ðýýíä õýðýãæ¿¿ëýã+ õóóëèéí íèéëáýð öîãö ãýæ
ççýæ áîëäîã.

Віс аждеңі өзі аі қеңеңайылдегейі
йаңа орнаменттердегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.

Орнаменттердегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.
Орнаменттердегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.

Тер үгсәхәд неллеңсөн хүчин зыйл

Орнаменттердегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.

Орнаменттердегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.

Ілеңкеңілдегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.

Ілеңкеңілдегі өзіншілдегі
негізде ағаштың түрлерінен
түрлілік беріледі.

ÒºÐèéí Ìíöëîã øèíæ¿¿ä.

- Óëñ òºÐèéí ñèñòåìèéí áóñàä á¿ðäé¿¿äýä ¿ë õàìààðàõ, çºâðºí òºÐä õîëáîãäî Ìíöëîãèéí íèéëáýð öîãöûã òºÐèéí øèíæ áýäýã. ÒºÐèéí øèíæèéã á¿ðä¿¿ëæ áàéãàà òýð ç¿éë íü:
- íóòàã äýâñãýð
- õ¿í àì
- íèéòëýã ýðõ ìýäýë þì

Нийтлэг эрх мэдэл

Төрийн
үндсэн
шинж

Хүн ам

Нутаг дэвсгэр

- Ò°ðèéí íyä ãîë øèíæ áîë ò°ðèéí á¿ðýí ýðõ lÿäýëä õàìààðàõ îòíí çàé áóþó íóðàã äýâñäýð þì. Íóðàã äýâñäýð íü òîäîðõîé óëñûí á¿ðýí ýðõýä õàðääàëäàæ áóé ðèë ðýçãàð á¿ðèé äýëðèéí á°íá°ðöäèéí íyä ðýñýä þì. Óëñûí ðèë íóðàã äýâñäýðèéí íøäýí àäèë õàëäàðäé çéé á°ä°ä ò¿íèéä ç°ð÷èðèéä òóðàéí óëñûí á¿ðýí ýðõýò áàéäàëä õàëäñàí ãýæ îëíí ðýðçéä ççäýä áàéíà
- Ò°ðèéí 2 äàðü ãîë øèíæ áîë ð¿í àì íü ð°ð óëñ ç¿ñýð, îððèð çíäýñ, ãîë ñóáúåêò î°í. Õðí àì áîë ðýðàéí óëñûí íóðàã äýâñäýð äýýð îððèí ñóðäàà çàðìðàõ, çàððèðäàäàõ õàðèëöààíä îððèð ð¿íç¿ñèéí íèéëáýð ðíðao î°í. Ð¿í àìûí á¿ðýéäýð ç¿íä ðýðàéí óëñûí õàðúýàò áîëí õàðúýàò áóñ ð¿íç¿ñ áàðàð á°ä°ä “àðä ò¿íý” ãýñýí íèéäîëðîñ °ðä°í àððóðäàòàé.
- Ò°ðèéí ãóðàâ äàðü øèíæ íü íèéðèýä ýðõ lÿäýëþì. Íèéðèýä ýðõ lÿäýëþì íèéðèéí ýðõ íü óëñ ò°ðèéí ýðõ lÿäëèéí äýýðð ðàäèéä ðýððèéëýí õàìààëäàã. Íèéðèýð äàðàæ ï°ðä°ðí ýðõ çéí õýí õýíæýýä òîðòðíæ, áèåëç¿ëæ õàìààëäàã
- íèéð ð¿í àìàð ð¿ëýýí ç°âð°°ðñ°í õýëäýð þì. Ýíý ýðõ lÿäëèéä ç°âð°í ð°ð õýðýæç¿ëäýð ðàðàñ ð°ðèéí ñàëðä? çé øèíæèä õàìààðíà. Ò°ðèéí ýðõ lÿäëèéä íèéðèýä ãýæ ðíðàð ðíðûí õóðëü çéí çíäýñ íü:
- íèéð íóðàã äýâñäýð, ð¿í àìûä çðýí õàìàðäàã
- íèéðèéí °ì÷èä ðýððèäí ýðõ lÿäëýý õýðýæç¿ëäýä
- íèéðèýäñýí áàéäàã
- 6. íèéð óëñ çíäýñòíèéä äîòðä, ãàäàäàä á¿ðýí ýððòýé ò°ë°°ëäðä ïððèí.

- Ò°ðèéí ýðõ ìýäýë, ò¿¿ íèé ïööîã. Ò°ðèéí ýðõ ìýäëëéí ýõ ñóðâàëæ íü àðä ò¿¿ íèé õ¿ñýë çîðèã áàéõ , ñòîé. Ýíý íü àðä ò¿¿ ííýñ íäñýí õóóëëéí äàääóó õóóëüò ò°ðèéã ã¿éöýðäýõ, Ø¿¿õ ýðõ ìýäëëéí áàéãóóëëàäää ðèëæ¿¿ëñýí, àðä ò¿¿ íèé õ¿ñýë çîðèëãïä òóëäóóðëàñàí ò°ðèéí õ¿ñýë çîðèãëéí õ¿÷ ì°í.
- Ò°ðèéí ýðõ ìýäëëéã õýðõýí , ýàæ õóâààðèëàõ òóðàé àñóóäàë ñóäëàäûí àíõààðëûã òàòàæ èðñýí á°ã°°ä ¿¿íä Àíäëëéí ôëëîñîò÷, óëñ ò°ðèéí ç¿òãýëòýí, ëëååðàëëçìûí îíïëûã ¿íäýñëýä÷äëéí íýã Æ. Ëîêê /1632-1704/, Ôðàíöûí ôëëîñîò÷, ñîöèîëîãè÷, ýðõ ìýäýë õóâààðèëàõ îíïëûã ¿íäýñëýä÷ Ø. Ííòåñêüå /1689-1755/ íàð èöýýöýí ¿¿ðýã ã¿éöýòãýñýí þì.

Ò°Ðèéí ýðõ ìýäëèéã õóâààðèëàõ çàð÷èì íü:

- Ò°Ðèéí áàéãóóëëàãóóäúí õññðñä õ°ä°ëì°Ðèéí òñäñðñîé
õóâààðü áàéäää
- Àðä÷èëñàí íèéãýì äýõ ãóðâàí çàñàãëæ íýã íü íýäëéãýý
õýíàæ áàéäää
- Íýã íü õýò äàâàìãàéëàõààñ “õýçãààðèàí” òýð ãóðâûí
õ÷íèé õàðèëöààã òýíöâýðæ÷÷æ, òýäñýýð íþ
õàðüöàíãóé áèå äààñàí áàéääàëòàé îðøäñã ýâääæ þì.

Төрийн эрх мэдлийн хувиарлалт

Хууль
тогтоох эрх
мэдэл

Гүйцэтгэх
эрх мэдэл

Шүүх эрх
мэдэл

Парламент

Ерөнхийлөгч,
Засгийн газар

Шүүх
байгуулага

Ìííäîë äàõü òºðèéí ýðõ ìýäëèéñ õóâààðèëàëò.

Ìííäîë óën 1992 ííû øèíý ɿ íäñýí õóóëèàðàà òºðèéí ýðõ ìýäëèéã õóâààðèëàâ. Yíý íü Ìííäîë óënûí íäñýí õóóëèéí 20-ð çɿ éëä “õóóëü òâøòñõ ýðõ ìýäëèéã äàãöõ ɿ Óëñûí Èõ Õóðàëä õàääàëíà”, 38-ð çɿ éëä “Ìííäîë óënûí Çàñäèéí äàçàð áîë òºðèéí ä ɿ éöýòäýõ äýýä áàéäóóëèàãà íºí”, 47-ð çɿ éëä “Ìííäîë óënàä ø ɿ ðõ ýðõ ìýäëèéã äàãöõ ɿ ø ɿ ðõ õýðýäæ ɿ ɿ éíý” äýñíýýñ õàðàääàíà. Ìííäîë óënàä òºðèéí ýðõ ìýäëèéã õóâààðèëàñàí íü íäñýí õóóëü áïäèòíé íðøèõ õóóëü çɿ éí ɿ íäñèéã á ɿ ðä ɿ ɿ éæ, óëìààð è ðäýíèé íèéãýì, àðä÷èëñàí , ñ òºëºâøñºí õºâæèõ íºðöºë áïëñíí þì.

ÒºÐèéí ÷èã ՀՀÐýã.

- Íèéãìèéí àìüäðàëúí õ¿ðýýíä òºðººñ çààâæ ã¿éöýòãýõ ,ñòîé ýðõ ç¿éí áîëíí çîõèíí áàéãóóëèæòúí ¿éë àæèëëàãààíû ¿íäñýí ÷èãëýëèéã òºÐèéí ÷èã ՀՀÐýã ãýäýã.
- ÒºÐèéí ÷èã ՀՀÐãèéã áóñàä áàéãóóëëàãûíõòàé õàðüöóóëèðàä äàðààõ ֿíöëíã øèíæòýé.
- Çàéëøã¿é.Ýðõ ç¿éí áîëíí áóñàä àðãà õýðýãñëýýð õàìãààæäàæ,áàòàëãàæñàí áàéõààñ ãàäíà òºð ֿðøèí áóéí óòãà ó÷èð áîëäíã
- Ò¿ãýýìýé.Óëñûí íóòàã äýâñãýð,õ¿í àìûã á¿õýëä íü õàìàð÷,òºÐèéí á¿õ áàéãóóëëàãà,àëåàí òóøààëòàí ò¿¿íä çàðèðàãäìàë áàéíà
- Çºâõºí íèéòëýä ýðõ àøãèéã òóñãàæ èëýðõèéëäýã.՝íäýñíèé յçãóóð ýðõ àøèãò ¿éë÷èëæ,ò¿¿íèéã õàìãààëäàã
- Áàéíãûí,òîãòâîðòîé,òàñðàëòã¿é.ÒºÐèéí äýãëýì,õºãæëèéí ò¿âøèí, óäèðäëàãûí õýëáýð çýðãýýñ ¿ë õàìàðàëòàé
- ÒºÐèéí ÷èã ՀՀÐãèéã ¿éë àæèëëàãààíû øèíæ ÷àíàðààð íü:
 - äîòññä
 - ãàäààä ÷èã ՀՀÐýã ãýæ յëãàí ¿çýæ áîëíí

Төрийн чиг үүрэг

Дотоод

Улс
төрийн

Эдийн
засгийн

Эрх
зүйн

нийгмийн

Оюун
санааны

Гадаад

Дэлхийн улс
орнуудтай
харилцан
ашигтай
хамтын
ажиллагаа
өрнүүлэх

Улс орноо
батлан
хамгаала
х

Төрийн хэлбэр ангилаал

Жишиг даалгавар

Эрэгцүүлэн ярилцах асуултууд

- Улс төр гэдэг асуудлаарх судлаачдын тодорхойлолтонд нийтлэг санаанууд юу байна вэ.
- Улс төрийн засаглал , төрийн засаглалын гол ялгаа юунд орших вэ.
- Төр хэрхэн үүсэж хөгжсөн тухай онолууд ялгаатай байдгийн учир юу вэ.
- Төрийн эрх мэдлийн онцлог шинжүүдэд юу юуг хамааруулан авч үздэг вэ.
- Хамтаар амьдарч буй хүмүүс яагаад төр зөсөг хэрэгтэй вэ.
- Төрийн нийгэмд гүйцэтгэх үүрэгээс хамгийн чухал нь юу вэ.

Бодлого дасгал

- Габирель Тард “ Сэтгэгч амьтан –хүнд нийгмийн ,хувийн аливаа зөрчил мөргөлдөөн тэмцлээс гарх арга замыг эрж олох , бусдын арга туршлагийг авч хэрэглэх, хүсэл итгэл,эрмэлзэл, мэдлэг байдаг .Энэ шинж нь хөгжсөөр нийгмийн дэг журмын хэм хэмжээ, эрх мэдэл ,түүний зохион байгуулалтын хэлбэр буй болсон” гэжээ.

- А. Та үүнтэй санал нийлэх үү. Яагаад гэдгийг үндэслэн тайлбарла
- Б. Энэ баримтын давуу болон сул талыг тайлбарла.
- В. Энэ баримтлал төрийн үүслийн тухай аль онолд хамаарах вэ.

Бодлого, дасгал

- Дараах 3 өгүүлэмжийн нэгийг нь сонож тайлбарла
- Хүн бол улс төрийн амьтан /Аристотель
- Улс төр бол хамт амьдрах урлаг /Платон
- Платон “Төр улс оршиход наад зах нь дөрвөөс таван хүн хэрэгтэй гэж бичсэн байдаг. Тэрбээр ямар санааг илэрхийлсэн гэж бодож байна. вэ.
- Дараах ухагдахууныг асуултын хариулт гэж үзвэл та ба бүхэн асуултыг нь зохио
 - А. Төр
 - Б. Улс төр
- Дараах ухагдахуунуудаар нэг догол мөрт багтсан тайлбар бичнэ үү
 - А. Нийтийн үйл хэрэг
 - Б. Хамтын шийдвэр гаргах үйл явц
 - В. Төрийн бүрэн эрх

Эсээ бичих сэдвүүд

- Төрийн онцлог шинжийг Монголын жишээн дээр тайлбарлах
- Төрийн эрх мэдлийн онцлог шинж юу вэ.
- Монгол дахь төрийн мэдлийн хувиарлалт ямар байна.
- Манай улс эрх зүйт төртэй юу ,социал төртэй юу.
- Парламентийн засаглал манай улсад тохирч байна уу
- Хэрвээ би Монгол улсын ерөнхийлөгч байсан бол
- “Төрийн минь сүлд өршөө” хэмээхийн учир